



SHIZOFRENIYADA KOGNITIV BUZILISHLAR VA ULARNING IJTIMOIIY MOSLASHUVGA TA'SIRI

Rahimov Alisher Akmaljon o'g'li

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Assistent

Annotatsiya: *Ushbu maqolada shizofreniyada kuzatiladigan kognitiv buzilishlarning mohiyati va ularning bemorlarning ijtimoiy moslashuv jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi. Diqqat, xotira, ijro funksiyalari va axborotni qayta ishlash tezligidagi buzilishlar shizofreniya bilan og'rikan shaxslarning kundalik hayoti, mehnat faoliyati hamda ijtimoiy munosabatlariga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatishi ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Maqolada kognitiv buzilishlarning kasallikning markaziy komponenti sifatidagi ahamiyati hamda ularni kamaytirishga qaratilgan zamonaviy rehabilitatsion yondashuvlar muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Shizofreniya, kognitiv buzilishlar, diqqat va xotira, ijro funksiyalari, ijtimoiy moslashuv, kognitiv rehabilitatsiya, psixosotsial yondashuv.*

KIRISH

Shizofreniya zamonaviy psixiatriyaning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, u shaxsning ruhiy holati, ijtimoiy faoliyati va hayot sifatiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. An'anaviy yondashuvlarda kasallik asosan psixotik simptomlar orqali baholangan bo'lsa-da, so'nggi yillarda shizofreniyada kognitiv buzilishlarning muhim o'rin tutishi ilmiy jihatdan isbotlanmoqda. Diqqat, xotira, tafakkur va ijro funksiyalaridagi buzilishlar bemorning kundalik hayot faoliyati hamda jamiyatga moslashuv darajasini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu bois, shizofreniyada kognitiv buzilishlarni chuqur o'rganish va ularning ijtimoiy moslashuvga ta'sirini tahlil qilish kasallikni samarali davolash va rehabilitatsiya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi shizofreniyada kognitiv buzilishlarning mohiyatini ochib berish hamda ularning ijtimoiy moslashuv jarayonidagi rolini yoritishdan iborat.

NATIJA VA MUHOKAMA

Shizofreniya — murakkab va surunkali kechuvchi ruhiy kasallik bo'lib, u nafaqat gallyutsinatsiya va aldanishlar kabi ijobiy simptomlar, balki kognitiv funksiyalarning izchil buzilishi bilan ham tavsiflanadi. So'nggi ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, kognitiv buzilishlar shizofreniyaning markaziy komponentlaridan biri hisoblanadi va bemorning kundalik hayoti hamda jamiyatga moslashuv darajasini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ushbu buzilishlar kasallikning dastlabki bosqichlaridayoq namoyon bo'lib, klinik remissiya davrida ham saqlanib qolishi mumkin.

Kognitiv funksiyalar diqqat, xotira, tafakkur, axborotni qayta ishlash tezligi hamda ijro funksiyalarini o'z ichiga oladi. Shizofreniya bilan og'rikan bemorlarda ayniqsa diqqatni jamlash qobiliyatining pasayishi, ishchi xotira hajmining qisqarishi,



mantiqiy fikrlash va rejalashtirishdagi qiyinchiliklar ko'p uchraydi. Axborotni qayta ishlashning sekinlashuvi esa hatto oddiy vazifalarni bajarishda ham sezilarli to'siqlarni yuzaga keltiradi. Mazkur kognitiv nuqsonlar psixotik simptomlarga nisbatan dori vositalariga kamroq javob berishi bilan ajralib turadi va uzoq muddatli funksional cheklanishlarga olib keladi.

Kognitiv buzilishlarning ijtimoiy moslashuvga ta'siri juda chuqur va ko'p qirrali hisoblanadi. Diqqat va xotiraning yetarli darajada ishlamasligi sababli bemorlar ijtimoiy muloqot jarayonida suhbat mazmunini to'liq anglay olmaydi, ijtimoiy signallarni noto'g'ri talqin qiladi va mos javob qaytarishda qiynaladi. Bu holat asta-sekin ijtimoiy chekinish, muloqot doirasining torayishi va yolg'izlik hissining kuchayishiga olib keladi. Bundan tashqari, ijro funksiyalarining buzilishi mehnat faoliyatida rejalashtirish, mas'uliyatni o'z zimmasiga olish va muammolarni mustaqil hal qilish imkoniyatlarini keskin cheklaydi, natijada ish unumdorligi pasayadi yoki bemor mehnat faoliyatidan butunlay chetlanib qoladi.

Kognitiv nuqsonlar kundalik hayot faoliyatida ham sezilarli namoyon bo'ladi. Mustaqil yashash, moliyaviy masalalarni boshqarish, vaqtni to'g'ri taqsimlash va maishiy vazifalarni bajarish kabi ko'nikmalar yetarli darajada shakllanmaydi. Bu esa bemorning oila a'zolari yoki ijtimoiy xizmatlarga qaramligini oshiradi hamda ijtimoiy moslashuv darajasini yanada pasaytiradi.

Zamonaviy psixiatriya va klinik psixologiyada shizofreniyani davolashda kognitiv buzilishlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Farmakoterapiya bilan bir qatorda kognitiv rehabilitatsiya, psixota'lim va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuvlar bemorning funksional holatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Kognitiv treninglar orqali diqqat, xotira va ijro funksiyalarini qisman tiklash mumkin bo'lib, bu bemorning jamiyatga integratsiyalashuvini sezilarli darajada osonlashtiradi.

XULOSA

Shizofreniyada kognitiv buzilishlar kasallikning ajralmas va barqaror komponenti bo'lib, bemorlarning ijtimoiy moslashuv darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Diqqat, xotira va ijro funksiyalaridagi nuqsonlar muloqot jarayonining izdan chiqishiga, mehnat faoliyatida samaradorlikning pasayishiga hamda kundalik hayot ko'nikmalarining cheklanishiga olib keladi. Natijada shizofreniya bilan og'rigan shaxslarning jamiyatga integratsiyalashuvi qiyinlashadi va ularning hayot sifati sezilarli darajada pasayadi. Shu munosabat bilan, shizofreniyani davolashda faqat farmakologik yondashuv bilan cheklanib qolmasdan, kognitiv rehabilitatsiya va psixosotsial qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvni qo'llash zarur. Bunday yondashuv bemorlarning funksional imkoniyatlarini oshirish, mustaqil hayotga moslashuvini yaxshilash va jamiyatdagi ijtimoiy rolini tiklashda muhim ahamiyat kasb etadi.



ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullayev A. A. Psixiatriya. — Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 2018.
2. Ismoilov I. I. Klinik psixologiya asoslari. — Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
3. Karimov M. M., Rahimova D. S. Ruhiiy kasalliklar va ularning ijtimoiy oqibatlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Qodirov B. R. Tibbiy psixologiya. — Toshkent: O'zbekiston, 2017.
5. Saidov S. S. Psixiatriyada reabilitatsiya va psixosotsial yondashuvlar. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
6. To'xtayev N. A. Shizofreniya: klinikasi, diagnostikasi va davolash tamoyillari. — Toshkent: Ibn Sino, 2016.
7. Xudoyberdiyev E. A. Kognitiv jarayonlar psixologiyasi. — Toshkent: Fan, 2018.
8. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Ruhiiy salomatlik bo'yicha klinik protokollar. — Toshkent, 2022.
9. Гуломкодиров, М. (2023). ДЛИТЕЛЬНЫЕ СТАДИИ ПОЗДНЕЙ ШИЗОФРЕНИИ РЕМИТТИРУЮЩЕГО ТИПА. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(19), 349-355.
10. Muzaffar, G. (2023). Features of Reactive Psychosis in Schizophrenia. Research Journal of Trauma and Disability Studies, 2(1), 44-49.
11. Muzaffar, G. (2023). Modern Concepts About Schizophrenia. Eurasian Medical Research Periodical, 16, 37-41.
12. Гуломкодиров, М., & Машрапов, Ж. (2022). Эмпирический поиск взаимосвязи когнитивного функционирования и общеклинической картины у больных шизофренией. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 1(5), 221-223.
13. Долимова, М. А., Аграновский, М. Л., Солиев, Д. М., & Гуломкодиров, М. М. (2022). Роль поддерживающей терапии в сравнительной эффективности качества и структуры ремиссий при рецидивной шизофрении. Искусство медицины. Международный медицинский научный журнал, 2(1).
14. Аграновский, М. Л., Гуломкодиров, М. М., Далимова, С. А., & Муминов, Р. К. (2022). Анализ данных отдалённого катамнеза при шизофрении с ремиттирующим типом течения. Экономика и социум, (6-2 (97)), 285-288.
15. Аграновский, М. Л., Гуломкодиров, М. М., Муминов, Р. К., & Далимова, С. А. (2022). Отдаленный этап шизофрении с ремиттирующим типом течения и расстройств шизофренического спектра. Экономика и социум, (6-2 (97)), 289-292.



16. Ғуломқодиров, М. (2021). Юрак-қон томир касалликлардаги депрессия ҳолатини ташхислаш ва даволашни такомиллаштириш. Интернаука, (17-4), 61-62.
17. Ғуломқодиров, М. (2021). Афъюнга қарамлик ҳосил бўлиш динамикаси ва хусусиятлари. Интернаука, (20-7), 23-25.
18. Muzaffar, G. U. (2024). IJOBIY VA SALBIY SINDROMLAR SHKALASI (PANSS). SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 7(2), 147-149.
19. Muzaffar, G. U. (2024). NICOTINTHERAPY. IMRAS, 7(1), 798-799.
20. Maxmit o'g, G. U. M. (2023). APATIK DEPRESSIYA: TUZILISHI VA DINAMIKASI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(24), 226-229.
21. Музаффар, Ғ. (2023). БОҒЧА ЁШИДАГИ БОЛАЛАРДА БИЛИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 2(20), 26-29.
22. Muzaffar, G. (2023). Family Approach in PsychoCorrection of Disorders Identities of Patients with Schizophrenia. Eurasian Medical Research Periodical, 20, 243-247.
23. Dolimova, M. A., Agranovsky, M. L., Soliyev, D. M., & Gulomkodirov, M. M. (2022). The role of maintenance therapy in comparative effectiveness of the quality and structure of remissions in recurrent schizophrenia. Art of Medicine. International Medical Scientific Journal, 2(1).
24. G'ulomqodirov, M. M. (2024). REMITTIRLASHGAN TIPDAGI KECHUVCHI SHIZOFRENIYANING UZOQ BOSQICHLARI: TIPOLOGIYASI, KLINIKO-PSIXOPATOLOGIK XUSUSIYATLARI, PROGNOZI, PROFILAKTIKASI. IMRAS, 7(6), 383-386.
25. Maxmit o'g, G. U. M. (2025). NEVROTIK DEPRESSIYA: KLINIK KO 'RINISHLAR, OLDINI OLISH VA DAVOLASH CHORALARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 3(36), 220-222.
26. Muzaffar, G. U. (2025). SHIZOFRENIYA KASALLIGI HAMDA UNING KELIB CHIQISH SABABLARI. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 4(41), 83-85.
27. Ibodullayevich, F. N., Al-Hussainy, A. F., H Tizkam, H., AbdulHussein, A. H., Salah, O. H., Edan, R. T., ... & Kamola Muminovna, A. (2024). Exploiting pH-Sensitive Polymer Micelles Nanoparticles for Paclitaxel Delivery and Tumor Suppression: Advanced Targeted Cancer Therapy. Journal of Nanostructures, 14(3), 945-952.
28. G'ulomqodirov, M. M., & Muradimova, A. R. (2025). INSULTDAN KEYINGI DEPRESSIV SINDROMNI KLINIK KO'RINISHI. Журнал гуманитарных и естественных наук, (24), 39-45.
29. Maxmit o'g, G. U. M. (2025). ALZGEYMER KASALLIGI: KLINIK-XUSUSIYATLARI, DIAGNOS TIZIMI VA DAVOLASHGA YONDASHUVLAR.



O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI,
4(40), 320-323.

30. Maxmit o'g, G. U. M. (2025). REAKTIV DEPRESSIYA: KLINIK KO
'RINISHLAR, SABABLARI VA DAVOLASH. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND
RESEARCH IN EDUCATION, 3(35), 205-207.

31. Soyibjono'g, A. G. A. TYPOLOGY OF ANXIETY-PHOBIC DISORDERS.

32. Rakhmatova, M., Shakhanova, S., Nazarova, J., Azizova, F., Astanakulov, D.,
Akramov, G., & Mirametova, N. (2024). Brain tumor information retrieval system for
brain tumor diagnosis. Health Leadership and Quality of Life, (3), 10.

33. NN, D., Usmnova, M. B., Kozimjonova, I. F., Qayumjonov, O. Z., & Akramov,
G. S. SOCIAL PARAMETERS CHARACTERIZING PERSONALITIES OF PATIENTS WITH
INCOMPLETE SUICIDES.